

**ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ
«УКРАЇНА»**

ГАЛУНЬКО ВІРА МИКОЛАЇВНА

УДК 351.746.2: 35

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук**

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна»

Науковий консультант

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Курило Володимир Іванович,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

завідувач кафедри адміністративного та фінансового права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Безпалова Ольга Ігорівна,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції

доктор юридичних наук, доцент

Манжула Андрій Анатолійович,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,

професор кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності

доктор юридичних наук, доцент

Діденко Сергій Володимирович,

Херсонський інститут «Міжрегіональної Академії управління персоналом»,

директор інституту

Захист відбудеться «28» серпня 2017 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.139.01 у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна» за адресою: 03115, м. Київ, вул. Львівська, 23

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» за адресою: 03115, м. Київ, вул. Львівська, 23

Автореферат розісланий «28» липня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. Г. Орловська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. За умов становлення й розвитку демократичної правової держави боротьба зі злочинністю розглядається як провідний напрям внутрішньої політики України і є головним у сфері охорони прав і свобод людини та громадянина, їх інтересів.

Здійснювані державою та її органами комплексні заходи з протидії злочинності й іншим правопорушенням є ще недостатніми для ефективного впливу на зміцнення правопорядку в суспільстві. Побудова правової соціальної держави вимагає переосмислення існуючих форм і методів публічного управління апаратом органів досудового розслідування всієї правоохоронної системи України, раціоналізації службово-трудової діяльності слідчих. Ці завдання вирішуються у межах наукової організації праці, яка є невід'ємною складовою публічного управління, і від їх вирішення залежить ставлення до України у міжнародному співтоваристві. Сьогодні значно підвищилася складність розслідування кримінальних проваджень і зріс обсяг завдань слідчих, оскільки зі вступом у дію нового Кримінального процесуального кодексу України розширилися права учасників кримінального процесу, що суттєво підвищило вимоги до професійної діяльності слідчих.

У зв'язку з реформуванням правової системи держави органам досудового розслідування приділено особливу увагу, оскільки від них залежить: своєчасне виявлення, розкриття, припинення та попередження кримінальних проступків і корупційних діянь; усунення причин та умов, які сприяють їх вчиненню; належне розслідування кримінальних проваджень та їх направлення до суду.

Питанню адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності приділялася увага як в Україні, так і в міжнародній спільноті. В державі неодноразово проводилися спроби реформування слідчих підрозділів. Останні з них здійснено відповідно до законів України «Про національну поліцію», «Про Державне бюро розслідувань», «Про прокуратуру», «Про Національне антикорупційне бюро України» та Кримінального процесуального кодексу України та ін. Проте вони не розв'язали основної проблеми у сфері слідчої діяльності – що слідчий і є основним суб'єктом слідчої діяльності. Його правовий статус так і залишається законодавчо не прописаним, він так і не став процесуально незалежним від відомчої адміністративної вертикалі. Професія слідчого залишається однією із найменш престижних серед юридичних спеціальностей.

Усе це разом, у сукупності зі значною неукомплектованістю штату слідчих, приводить до порушення прав громадян, свобод та законних інтересів осіб, які постраждали внаслідок злочинів, на своєчасне і якісне досудове розслідування кримінальних проваджень, в цілому порушується публічний інтерес держави і суспільства. Крім того, треба підкреслити, що положення Конституції України

категорію слідчого і слідчої діяльності обійшли стороною, а кримінальні процесуальні норми, визначають лише загальні засади організаційно-правового функціонування слідчого та слідчих органів.

Зазначене підтверджується рівнем довіри суспільства до органів досудового розслідування. Результати власного соціологічного опитування виявили, що тільки 17 % громадян, довіряють слідчим, які здійснювали досудове розслідування кримінальних проваджень (Додаток Б дисертації), що свідчить про значні прорахунки у цій сфері, як правотворчого і правореалізаційного, так й правозастосовного характеру.

Відомча належність слідчих органів призводить до того, що вони вже на рівні підзаконної правотворчості починають втрачати частину базових правових гарантій незалежності. Найбільші ж проблеми виникають на рівні видання індивідуальних адміністративних актів та усних вказівок керівників органів дізнання, які мали б виконувати процесуальні вказівки слідчих.

Таким чином, основна, проблема переміщується в аспекти забезпечення ефективного адміністрування слідчої діяльності, адміністративно-правового забезпечення незалежності слідчого, їх належного і своєчасного забезпечення усім необхідним для якісного досудового розслідування кримінальних проваджень.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Адміністративно-правовим аспектам забезпечення слідчої діяльності приділяли увагу провідні вітчизняні вчені-адміністративісти, зокрема, В. Авер'янов, С. Алфьоров, О. Андрійко, І. Арістова, О. Бандурка, В. Бевзенко, К. Беляков, А. Берлач, Ю. Битяк, Л. Біла-Тіунова, В. Білоус, В. Бевзенко, О. Безпалова, І. Бородін, В. Гарашук, З. Гладун, А. Головач, І. Голосніченко, С. Гончарук, І. Гриценко, Т. Гуржій, С. Гусаров, В. Гуславський, Н. Дараганова, С. Діденко, П. Діхтієвський, Е. Демський, Е. Додін, В. Заросило, А. Іванишук, Р. Калюжний, С. Ківалов, В. Ковальська, І. Коліушко, Т. Коломоєць, В. Колпаков, Н. Квасневська, А. Комзюк, В. Конопльов, Б. Кормич, Д. Корнієнко, О. Кузьменко, А. Куліш, В. Курило, Є. Курінний, К. Левченко, В. Олефір, В. Ліпкан, Д. Лук'янець, А. Манжула, Н. Матюхіна, О. Миколенко, Т. Мінка, Р. Мельник, М. Пихтін, С. Мосьондз, І. Назаров, В. Настюк, О. Негодченко, С. Петков, А. Подоляка, Г. Пономаренко, Д. Приймаченко, О. Проневич, Т. Проценко, В. Развадовський, О. Рябченко, В. Селіванов, Р. Сербин, О. Синявська, Л. Сопільник, С. Стеценко, В. Столбовий, Н. Тиндик, Н. Федорук, О. Харитонова, Р. Шаповал, І. Шопіна, М. Якимчук, Х. Ярмакі та ін.

Також аналізовану проблематику цілеспрямовано досліджували вчені-юристи інших наукових спеціальностей: А. Герасун, М. Гурський, А. Дубинський, А. Дугин, В. Жуковський, В. Зеленецький, Г. Зуйков, О. Кінаш, В. Ковальов, П. Коляда, В. Коновалова, В. Кузьмічов, Є. Лук'янчиков, М. Михєнко, Є. Моїсєєв, З. Онишук, І. Панов, М. Погорецький, О. Пчеліна, В. Сокурєнко,

Р. Степанюк, В. Тіщенко, Ю. Черноус, В. Шепітько та ін. Проте вищезазначені вчені розкрили лише окремі аспекти адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності або ж аналізували її побічно, досліджуючи інші, більш широкі чи суміжні суспільні відносини, при цьому спеціалізованих монографічних досліджень з цієї теми немає.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертацію виконано відповідно до Концепції судово-правової реформи в Україні, затвердженої Постановою Верховної Ради України від 28 квітня 1992 р. № 2296-ХІІ, Концепції адміністративної реформи в Україні, затвердженої Указом Президента України від 22 липня 1998 р. № 810, Стратегічного плану розвитку судової влади України на 2013-2015 роки, затвердженого Радою суддів України 21 січня 2012 р., Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5 і планів науково-дослідницької роботи Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» «Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин» (номер державної реєстрації 0107U008696).

Мета та завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних засад, нормативних основ і практичної реалізації суб'єктами публічної адміністрації своїх повноважень у сфері слідчої діяльності виробити правову доктрину адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності, сформулювати пропозиції щодо забезпечення належних умов для здійснення слідчими органів досудового розслідування, підвищення ефективності процесу слідчої діяльності загалом.

Відповідно до поставленої мети в роботі потрібно вирішити такі *завдання*:

- сформулювати поняття та розкрити зміст адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності;
- здійснити історико-правовий аналіз адміністративно-правових аспектів розвитку слідчих підрозділів правоохоронних органів України;
- сформулювати методологію аналізу адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності;
- виявити та розкрити сутність принципів адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності;
- сформулювати адміністративно-правовий статус слідчого;
- сформулювати адміністративно-правовий статус Національного антикорупційного бюро України, як органу що здійснює досудове розслідування;
- розкрити адміністративно-правовий статус слідчих органів Національної поліції;
- визначити адміністративно-правовий статус слідчих органів СБУ;
- виявити та описати адміністративно-правові аспекти професійної деформації слідчих;

- сформувати поняття та розкрити елементи правового механізму адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні;
- здійснити комплексну характеристику особливостей нормативно-правового забезпечення слідчої діяльності;
- з'ясувати методи та форми адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення слідчої діяльності;
- розкрити деякі адміністративні процедури адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності;
- виявити і узагальнити особливості міжнародного і зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності;
- удосконалити законодавство щодо забезпечення слідчої діяльності в Україні;
- розробити положення щодо підвищення ефективності забезпечення слідчої діяльності на основі реалізації норм адміністративного права.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у ході здійснення публічною адміністрацією адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності.

Предмет дослідження – адміністративно-правове забезпечення слідчої діяльності в Україні.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дослідження становить сукупність методів і прийомів наукового пізнання. *Діалектичний* метод дав можливість виявити філософсько-правову природу, розкрити методологію слідчої діяльності, визначити сутність слідчого як представника судової гілки влади, зв'язувати юридичну природу детективів НАБУ, які здійснюють досудове розслідування кримінальних проваджень, виявити і описати спеціальні принципи адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності (підрозділи 1.1, 1.2, 1.4, 2.1, 2.2). *Системно-структурний* метод дозволив дослідити предмет роботи як цілісну множину правових елементів, взаємодія яких породила нову якість, як єдине комплексне утворення з узгодженням усіх його частин (підрозділи 1.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.3, 3.4, 4.1). Метод *метафізики* дав можливість зафіксувати складні суспільні відносини в аналізованій сфері і дослідити їх як сталу величину в умовному режимі «стоп-кадру» (підрозділи 1.2, 2.2, 2.3, 2.4, 3.2, 3.3, 4.1). *Статистичний* метод застосовувався для характеристики кількісних показників і закономірностей у сфері слідчої діяльності (підрозділи 1.2, 3.1, 4.1). За допомогою *соціологічного* методу було здійснено опитування громадян України та слідчих з метою виявлення конкретних соціальних фактів (Додаток Б дисертації). *Психологічний* метод дав можливість виявити і виробити напрями усунення адміністративно-правових аспектів професійної деформації слідчих (підрозділ 2.5). Метод *класифікації* використано для розподілення суб'єктів і об'єктів адміністративно-правових відносин у сфері слідчої діяльності (підрозділи 1.1, 1.4,

2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 4.1). *Функціональний* метод дав можливість з'ясувати систему елементів механізму адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3). *Логіко-семантичний* метод застосовувався під час виявлення, аналізу і запозичення думок провідних науковців, які досліджувати аналогічні, схожі чи дотичні до нашого суспільні відносини (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 3.1, 3.2, 3.3). Методи *аналізу й синтезу* дозволили проаналізувати законодавство та погляди науковців, розкласти їх на окремі складові і на цій основі принести в них інше бачення шляхом узагальнення та формування нових юридичних конструкцій (підрозділи 1.1, 1.2., 1.4, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3). *Формально-догматичний* метод дозволив здійснити аналіз нормативно-правових актів, що закріплюють організацію діяльності органів досудового розслідування, адміністративно-правовий статус слідчих та слідчих органів, форми і методи забезпечення їх діяльності (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.3, 2.4, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1). Методи *порівняльного законодавства і порівняльного правознавства* забезпечили виявлення, аналіз та впровадження у вітчизняну правотворчість окремих елементів права і законодавства ЄС (підрозділи 4.1, 4.2).

Емпіричну базу дослідження становить узагальнена практика управлінської діяльності органів і підрозділів слідства, органів суддівського самоврядування, правоохоронних органів, довідкові видання та статистичні матеріали, які стосуються слідчої діяльності. Наукову обґрунтованість щодо виявлення вихідної проблематики дисертації через цілеспрямований збір забезпечило участь у соціологічному дослідженні, як «експертів», 1647 громадян України та 428 слідчих.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні. У результаті здійсненого аналізу вироблено відповідну теорію, сформульовано низку наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– сформовано поняття адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в системі судової влади, як комплексу засад, форм і методів адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, адміністративних процедур стосовно забезпечення права осіб на якісне і своєчасне досудове розслідування кримінальних правопорушень, через вирішення організаційно-правових питань щодо відбору, призначення та притягнення до дисциплінарної відповідальності слідчих та матеріально-фінансових функцій органів виконавчої влади;

– запропоновано призначати слідчих із числа кращих юристів за конкурсом, як представників судової влади через конкурсний відбір Вищою кваліфікаційною

комісією правосуддя і Вищою радою правосуддя з формальним наказом Міністерства юстиції України з безстроковими повноваженнями;

– доведено, що детективи НАБУ, виконуючи законодавчі (при виявленні і документування в процесі ОРД корупційної діяльності) та судові (при здійсненні досудового розслідування) функції, їх не порушують, але при цьому творчо розвивають принцип розподілу влад, з метою виявлення і притягнення можновладців до кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення, відшкодування ними збитків несених народу України;

– визначено, щоб уникнути професійної деформації слідчих, коли вони бачать світ крізь призму позитивістського кримінального процесу, необхідно знизити кількість проваджень до їх розумного навантаження на слідчих, упорядкувати робочий день і час відпочинку при суворому контролі за цим незалежної професійної спілки слідчих;

– в процесі здійснення нормативного аналізу адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності доведено, що Кримінальний процесуальний кодекс України, є специфічним джерелом, який в аналізованій сфері має не процесуальне, а матеріальне значення, оскільки саме його положення повинні забезпечувати створення слідчим усіх необхідних умов для здійснення якісного і своєчасного досудового розслідування;

– запропоновано зміни і доповнення до Конституції України, законів України «Про Державне бюро розслідувань», «Про судоустрій та статус суддів», в яких статус слідчих визначено як невід’ємний елемент судової гілки влади України, з відповідними гарантіями незалежності, призначення, звільнення і притягнення до дисциплінарної відповідальності та підпорядкування при здійсненні досудового слідства виключно закону на основі реалізації принципу верховенства права;

отримали подальший розвиток:

– адміністративно-правові аспекти розвитку слідчих підрозділів правоохоронних органів України, в результаті чого виявлено, що в історичному аспекті слідчі підрозділи відносилися до правоохоронних органів різного відомчого підпорядкування, як органи виконавчої влади, що вносило в процес досудового розслідування корпоративне забарвлення і залежність від суб’єктивної волі можновладців, які знаходилися тоді при владі;

– наукові положення щодо спеціальних принципів адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності як основоположні відправні засади, ідеї, положення діяльності щодо забезпечення належних умов здійснення слідчими своїх повноважень стосовно розслідування кримінальних правопорушень й надання необхідних адміністративних послуг особам, що звернулися за відновленням порушених прав, свобод та законних інтересів на етапі досудового розслідування;

– наукові положення, стосовно невідповідності адміністративно-правового статусу слідчих підрозділів Національної поліції України засадам правової держави, в якій діє принцип розподілу влад і незалежності судової влади, що потребує нагальної передачі функції слідчих підрозділів і відомчих слідчих Національної поліції в систему Державного бюро розслідувань;

– зміст адміністративних процедур при забезпеченні слідчої діяльності, як специфічної адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюється на основі матеріальних норм конституційного права, які отримують реалізацію у процесуальних нормах адміністративного права, та складаються з етапів, стадій і дій щодо діяльності органів досудового розслідування, з питань реєстрації повідомлень про правопорушення та організаційно-правових чинників отримання слідчими дозволів на проведення обшуку, виїмки, негласних слідчих та розшукових дій;

– наукові положення ефективного досвіду країн-учасників Євroatлантичної спільноти щодо забезпечення слідчої діяльності, в результаті чого запропоновано: по-перше, використати судову модель підпорядкування публічних осіб, які здійснюють досудове слідство судовій гілці влади, при якій слідчі будуть незалежними від органів виконавчої влади; по-друге, положення перехресних адміністративно-правових засад у сфері кадрового, матеріального, фінансового, інформаційного забезпечення досудового розслідування кримінальних проваджень;

– наукові положення щодо підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення діяльності слідчих органів України, як системи організаційно-правових заходів управлінського та публічно-сервісного характеру спрямованих на створення для слідчих усіх умов для більш якісного та вчасного досудового розслідування кримінальних проваджень;

удосконалено:

– методологію адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності як вчення про наукові методи пізнання щодо перетворення ідей, теорій, принципів, форм і засобів публічної адміністрації та адміністративних процедур на новітню теорію адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні;

– поняття адміністративно-правового статусу слідчих органів СБУ, як системи завдань, обов'язків і прав співробітників-військовослужбовців, або працівників, які уклали трудовий договір із СБУ, та слідчих органів СБУ, які відповідно до відомчого наказу призначенні слідчими та розслідують невелику кількість кримінальних проваджень пов'язаних з національною безпекою, тероризмом і корупцією, як правило в режимі державної таємниці;

– зміст механізму адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності як сукупності юридичних засобів функціонування специфічної системи адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності з метою гарантування

її незалежності і, як результат, створення слідчим, а у подальшому і суддям усіх умов для здійснення належного розслідування кримінальних проваджень, а у подальшому справедливого й гуманного судочинства за повного панування принципу верховенства права;

– наукові положення щодо методів адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення слідчої діяльності – це засоби, способи та прийоми цілеспрямованого впливу спеціальних суб'єктів публічної адміністрації (суддівської і виконавчої гілки влади) на основі реалізації адміністративно-правових норм на поведінку учасників адміністративно-правових відносин у сфері слідчої діяльності з метою забезпечення права громадян на справедливе, своєчасне гуманне та справедливе досудове розслідування кримінальних проваджень.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження впроваджені та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – результати, які в сукупності становлять юридичну теорію адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності, можуть бути основою для подальшого розроблення шляхів вирішення проблем адміністративного права (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій сфері* – висновки, пропозиції та рекомендації дисертації використано в Законі України «Про Державне бюро розслідування» (Додаток В);

– *правозастосовній діяльності* – використання одержаних результатів підвищило ефективність діяльності слідчих органів (акт впровадження Слідчого управління Головного управління поліції в Херсонській обл.);

– *навчальному процесі* – матеріали дисертації використані під час підготовки навчальних посібників і курсу лекцій з дисциплін «Адміністративне право України», «Судові та правоохоронні органи України». Положення дисертації використовуються під час читання лекцій з адміністративного права України в Херсонському державному університеті (акти впровадження Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ та юридичного факультету Херсонського державного університету);

– *правовиховній сфері* – положення і висновки дисертації можуть бути використані в заходах щодо підвищення правової культури та правосвідомості слідчих системи МВС (акт впровадження Слідчого управління Головного управління поліції в Херсонській обл.).

Особистий внесок здобувача. У співавторстві написано та видано навчальний посібник «Правознавство» (підрозділ «Система і джерела адміністративного права» - 0,4 д.а.). У дисертації ідеї та розробки, які належать співавторам, та положення дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремі її аспекти та висновки були оприлюднені дисертанткою на 15 міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, таких як: «Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції і охорони права власності» (Херсон, 2011), «Право, держава та громадянське суспільство в умовах системних реформ на шляху до євроінтеграції» (Дніпропетровськ, 2014), «Нове міжнародне право та національне законодавство-нові завдання юридичної науки» (Київ, 2015), «Інтеграція Молдови та України в Європростір» (Молдова, 2015), «Тенденції та пріоритети реформування законодавства України» (Херсон, 2015), «Права та обов'язки людини у сучасному світі» (Одеса, 2015), «Юриспруденція і практика: проблеми сучасного європейського інтеграційного процесу» (Братислава, 2015), «Актуальні питання публічного та приватного права в контексті сучасних процесів реформування законодавства» (Херсон, 2016), «Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні» (Херсон, 2016), «Протидія злочинності теорія та практика» (Київ, 2016), «Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку» (Херсон, 2016), «Реформування правової системи України під впливом Євроінтеграційних процесів» (Херсон, 2016), «Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні» (Херсон, 2017), «Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу» (Херсон, 2017), «Актуальні питання публічного та приватного права в контексті сучасних процесів реформування законодавства» (Херсон, 2017).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображені в двох індивідуальних монографіях, 22 наукових статтях, із них сім в іноземних, та вітчизняних виданнях, включених до міжнародних науково-метричних баз, семи тезах доповідей на науково-практичних конференціях та двох публікаціях, що додатково відображають результати дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять 16 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації складає 484 сторінки. Робота містить список використаних джерел зі 534 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** здійснюється обґрунтування вибору теми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, надано відомості щодо їх впровадження та апробації, а також щодо кількості публікацій, у яких відображено

основні положення дисертаційного дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні» містить чотири підрозділи, в яких виявлено загальнонаукові засади та сформовано методологію адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності.

Підрозділ 1.1. «Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності» присвячено розкриттю юридичної природи та формуванню категорійного апарату в аналізованій сфері.

Авторка підкреслює, що належне адміністративно-правове забезпечення, закріплене в законах і підзаконних нормативно-правових актах, є однією з основних умов забезпечення діяльності органів досудового розслідування. До системи адміністративно-правового забезпечення діяльності слідчого слід віднести не тільки розслідування кримінальних проваджень, а й координацію дій правоохоронних органів України, забезпечення підбору, розстановки і виховання слідчих кадрів, підвищення їх кваліфікації та професійної майстерності, організація відповідно до КПК та законів України розгляду і вирішення скарг і заяв громадян, які надходять у зв'язку з провадженням досудового розслідування кримінальних правопорушень та повноваження, що виступають правовою гарантією забезпечення режиму законності в розслідуванні злочинів, гарантією захисту законних прав і інтересів громадян та держави.

Діяльність слідчого – це робота спрямована на зміцнення законності та правопорядку, спільну розробку та практичну реалізацію узгоджених заходів щодо своєчасного виявлення, розкриття, припинення та попередження кримінальних проступків і корупційних діянь, усунення причин та умов, які сприяють їх вчиненню, а також взаємодія з іншими державними і громадськими організаціями, які покликані вести боротьбу з правопорушеннями.

Здобувачкою доведено, що правові підстави діяльності органів досудового розслідування містяться в нормативних актах різної юридичної сили: в законах, у підзаконних нормативно-правових актах (указах Президента України, уряду, у відомчих наказах, інструкціях, положеннях). Всі вони загально визначають вимоги до слідчого та його правове становище, тому застосовувати їх норми без конкретизації практично неможливо. Саме в конкретизації процесуально значущих дій і полягає значення адміністративно-правового відомчого регулювання слідчої діяльності. Проте такі нормативно-правові акти як підзаконні приймаються на основі й на виконання законів і не повинні їм суперечити. У нормотворчій діяльності відомства до структури, яких входять слідчі підрозділи, іноді виходять за межі своїх повноважень, що призводить до порушення встановленої ієрархії нормативно-правових актів й принципу законності.

В цілому дисертантка приходить до висновку, що якісне і своєчасне адміністративно-правове забезпечення слідчої діяльності є невід'ємним чинником для здійснення правосуддя в Україні на засадах верховенства права.

У підрозділі 1.2. «Адміністративно-правові аспекти розвитку слідчих підрозділів правоохоронних органів України» проаналізовано історичний розвиток та становлення слідчих підрозділів, визначено адміністративно-правове забезпечення діяльності органів досудового розслідування правоохоронних органів.

Здобувачкою доводиться, що істотне значення для зваженого вирішення сучасних проблем має неупереджений аналіз історії як правових ідей, так і структур влади. Відхід від принципу історизму «поширює відрив держави від громадянського суспільства, робить державний механізм деструктивним».

Проаналізовано основні історичні події й періоди, документи, думки вчених та історичних постатей, які мають значення і стали визначними для створення системи досудового розслідування. На підставі здійсненого аналізу зроблено висновок, що в сучасній суспільно-політичній обстановці суттєвого значення набуває історико-національний досвід як при формуванні правової системи в цілому, так і при визначенні шляхів розвитку окремих галузей права або напрямів діяльності, в тому числі й у частині, що стосується визначення шляхів розвитку слідчого апарату або його реформування.

Дисертант доводить, що в історичному аспекті адміністративно-правове забезпечення діяльності органів досудового розслідування в системі правоохоронних органів розглядалось як адміністративно-правове провадження з метою забезпечення досудового розслідування, що було різновидом державного управління у сфері боротьби зі злочинністю. Відомчі слідчі та слідчі підрозділи підпорядковувалися по службі вищим по ієрархії органам, які за своєю сутністю були органами дізнання, які мали б виконувати доручення слідчих. Саме в такому перевернутому з ніг на голову стані десятиліттями існували слідчі органи, коли їх забезпечували органи виконавчої влади, з владними повноваженнями щодо слідчих, що приводило до залежності їх від органів виконавчої влади.

Підрозділ 1.3. «Методологія аналізу оптимізації і ефективності адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні» сформовано вчення про структуру, логічну організацію і методи побудови дисертації.

Дисертантка доводить, що методологічні основи професійної діяльності слідчого містяться у соціокультурних умовах розвитку суспільства, які впливають на розслідування кримінальних проваджень. Компонентами методології слідчої діяльності є мислення слідчого, застосування правових норм, дотримання моральних норм слідчим. Метою професійної методології є створення умов для розвитку слідчої діяльності в межах позитивного і природного права. Професійна

діяльність слідчого спрямована на захист державної волі. При цьому така дія не повинна завдавати шкоди народній волі. В межах чинного законодавства слідчий захищає загальну волю, до якої входить державна і народна волі, дотримуючись морального принципу справедливості.

Методологію адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності у роботі поділено на певні стадії: перша стадія – аналіз юридичної літератури та чинного законодавства; друга стадія – розкриття об'єкта на основі філософських методів наукового пізнання; третя стадія – визначення основних завдань, четверта стадія – використання загальних і формування спеціальних методів адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності.

Здобувачка вважає, що адміністративно-правове забезпечення слідчих підрозділів здійснюється через правові та неправові методи адміністративної діяльності публічної адміністрації. При цьому основним методом є правовий, який передбачає його обов'язкову відповідність виконавчо-розпорядчим та адміністративно-сервісним впливам на основі реалізації адміністративно-правових норм. Організаційний метод відображає структуру системи, а також сам процес управлінської діяльності.

Окремим рядком в системі методології аналізованого дослідження дисертантка виділяє соціально-психологічний метод, який виражається у використанні відповідних фактів з метою удосконалення слідчої роботи.

На думку авторки, адміністративно-правове забезпечення слідчої діяльності забезпечує оптимальні умови для здійснення правосуддя в країні. З цією метою відбувається раціоналізація праці слідчих, активізація та актуалізація технічного оснащення, підвищення рівня регламентації управління, тим самим здійснюється вплив на формування методів та стилю роботи в цілому.

Підрозділ 1.4. «Принципи адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні» присвячений виявленню і розкриттю сутності основоположних засад діяльності публічної адміністрації при забезпеченні слідчої діяльності.

Дисертанткою дослідження принципів організації діяльності органів досудового розслідування правоохоронних органів України розпочато з аналізу доробок вчених щодо визначення понять «принципи», «принципи державного управління» та «принципи адміністративного права», виокремлено загальні та спеціальні принципи адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні.

Дисертанткою підкреслено, що загальні принципи адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні закріплюються, насамперед, у положеннях Конституції України, деталізуються й знаходять своє подальше впровадження в інших нормативно-правових актах. Проаналізовано загальні принципи адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні:

верховенство права; законність; рівність перед законом і судом; повага до людської гідності.

Здобувачка доводить, що спеціальні принципи забезпечення слідчої діяльності є засадами, яких безпосередньо, мають дотримуватися суб'єкти публічної адміністрації, які здійснюють забезпечення слідчої діяльності в процесі правореалізації та правозастосування. Серед них особлива увага авторки була зосереджена на принципах: невтручання в процедури здійснення досудового розслідування, осіб, які здійснюють забезпечення слідчої діяльності, що в т. ч. означає, що орган дізнання, якщо він здійснює забезпечення слідчої діяльності не має права давати слідчим вказівок процесуального характеру. Принцип забезпечення права слідчих на оскарження в адміністративному і судовому порядку, дій чи бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації при порушенні права на гідні умови праці, полягає в тому що слідчий який вважає, що для нього не створені належні умови для проведення досудового розслідування має право вимагати усунення недоліків у цій сфері від свого керівництва, або через суд.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють слідчу діяльність» складається з п'яти підрозділів і присвячений розкриттю адміністративної правосуб'єктності, обов'язкам і правам, підставам адміністративної відповідальності та психологічно-правовим чинникам протидії професійної деградації слідчих.

У підрозділі 2.1. «Адміністративно-правовий статус слідчого в Україні» розкрито новітню роль, процедуру призначення, загальні обов'язки і права слідчого.

Виходячи із концепції належності слідчого до судової влади, як посадової особи, яка монопольно наділена законодавством компетенцією щодо здійснення досудового розслідування (крім розслідування кримінальних проступків невеликої тяжкості), здобувачкою запропоновано підвищити його незалежність і захищеність від протиправного втручання з боку владних, в тому числі формально вище стоячих по відомчій службі, та інших осіб.

Дисертантка звертає увагу, що не дивлячись на те, що судова гілка влади в цілому і слідчі, як її невід'ємний елемент, мають незалежність від законодавчої і виконавчої гілок влади, проте завжди треба пам'ятати, що завдання попередження, протидії, боротьби із злочинністю та відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів осіб є загальною справою усіх державних органів, органів місцевого самоврядування та представників суб'єктів громадянського суспільства. Іншими словами, слідчі мають отримати незалежність не від народу і громадянського суспільства, а від незаконного впливу можновладців і кримінальних осіб, координуючи свою діяльність з іншими гілками влади та громадськістю. Особливе місце в цій системі має належати координації і взаємодії з детективами правоохоронних органів, які здійснюють ОРД щодо встановлення

осіб, які вчинили злочини і збору відповідних доказів. За цим чинником слідчі і правоохоронні органи, які мають процесуальний статус органу дізнання становили і повинні становити на майбутнє єдину систему. Дисертантка підкреслює, що єдність системи досудового розслідування є основною вимогою ефективності відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів осіб, які постраждали внаслідок вчинення злочинів.

Певна увага приділена діючій структурі слідчих підрозділів вищезазначених правоохоронних органів, діяльність яких регулюється і відомчими адміністративними актами. Встановлено, що всі правоохоронні органи мають схожу структуру. Так, до структури Національної поліції України входять Головне слідче управління; слідчі управління (відділи) головних управлінь, управлінь в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі; слідчі відділи (відділення) міських, районних, міськрайонних, лінійних управлінь (відділів) головних управлінь, управлінь в автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Дисертантка доводить, що правовий статус слідчих підрозділів правоохоронних органів має комплексну будову. До нього входить: кримінально-процесуальний статус (для визначення підслідності, здійснення кримінального судочинства) та адміністративно-правовий, різновидом останнього є організаційно-правові засади легалізації і призначення слідчих на посади (кадрово-правовий статус), фінансово-правовий статус (для урегулювання фінансового забезпечення), матеріально-правовий статус (для урегулювання матеріального забезпечення діяльності слідчого).

В цілому авторка прийшла до висновку, що основу адміністративно-правового статусу слідчого становлять засади та адміністративні процедури легалізації слідчих, як представників судової гілки влади, завдання, функції, повноваження (обов'язки і права), засади та провадження дисциплінарної та адміністративної відповідальності.

Підрозділ 2.2. «Адміністративно-правовий статус Національного антикорупційного бюро України, як органу що здійснює досудове розслідування» присвячений особливостям адміністративно-правового статусу детективів і підрозділів, які здійснюють досудове слідство в системі НАБУ.

Дисертантка доводить, що цей правоохоронний орган є особливим і здійснює кримінально-процесуальну, оперативно-розшукову й адміністративну діяльність. Зміст таких повноважень визначає особливий адміністративно-правовий статус цього правоохоронного органу, що прямо не підпорядкований і не контролюється жодною гілкою влади.

Дисертантка приходить до висновку, що при реалізації своїх функцій НАБУ здійснює функції як виконавчої гілки влади при виявленні і документуванні корупційних правопорушень, вчинених вищими посадовими особами,

уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що є виконанням законів; та судової гілки влади – шляхом проведення досудового розслідування, яке на перший погляд не відповідає засадам правової держави і принципу поділу влад на законодавчу, виконавчу і судову. Проте, здійснивши аналіз досвіду щодо викорінення корупції аналогічними органами в США, Польщі, Франції, Ізраїлі, Сінгапурі, Індії, Молдові та ін., здобувачка зробила висновок, що в теорію права потрібно вносити зміни. В питаннях притягнення до кримінальної відповідальності вищих посадових осіб держави класична система розподілу влад себе вичерпала, вона потребує ґрунтовного переосмислення: по-перше, що суспільство і спеціальний правоохоронний орган держави має право втручатися у приватне життя можновладців, і вимагати пояснення матеріальних джерел заможного життя; по-друге, необхідна особлива більш ефективна система проведення досудового слідства. Авторка наголошує, що основним в цій системі є те, що зазначені правила не підлягають розширеному тлумаченню і не можуть переноситися на пересічних громадян та суб'єктів громадянського суспільства, які борються із корупцією.

Авторка підкреслює, що згідно з чинним законодавством до структури управлінь НАБУ можуть входити підрозділи детективів, які здійснюють оперативно-розшукові та слідчі дії. Іншими словами, в цьому питанні законодавець узаконив звичасвий ефективний досвід протидії організованій злочинності, що здійснювали вітчизняні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю в 90 роки ХХ століття і на початку ХХІ століття, коли оперуповноважений УБОЗ спочатку здійснював ОРЗ, як представник органу дізнання, а потім видавався наказ про призначення його в.о. слідчого і він доводив справу до суду.

Здобувачкою надано комплексну характеристику адміністративно-правових засад слідчої діяльності із Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та Кримінального процесуального кодексу України та виявлені певні невідповідності і прогалини, які потребують усунення. В першу чергу, потрібно визначити правовий статус та підняти вимоги до досвіду слідчої діяльності при призначенні детективів НАБУ, які здійснюють досудове розслідування, уточнити компетенцію директора НАБУ стосовно реєстрації, обліку та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні корупційні правопорушення.

У підрозділі 2.3. «Адміністративно-правовий статус слідчих Національної поліції України» розвинуто організаційно-праві засади правового статусу слідчих Національної поліції.

Доведено, що основними суб'єктами організації діяльності органів досудового розслідування виступають керівники відповідних структурних підрозділів Національної поліції України. Разом із тим задля виконання

специфічних завдань, повноваженнями з організації діяльності органів досудового розслідування наділяються спеціально створені для цього підрозділи. Визначено, що основними завданнями органів досудового розслідування в системі Національної поліції України є: забезпечення в межах своїх повноважень виконання законодавства України про кримінальне судочинство; організаційно-методичне керівництво розслідуванням злочинів, підслідних слідчим органів Національної поліції України.

Проаналізовано основні напрямки управлінської діяльності слідчих підрозділів, характер, структуру та зміст завдань органів досудового розслідування. Визначено, що за характером своєї діяльності робота слідчого апарату Національної поліції спрямована на всебічне зміцнення законності та правопорядку в державі. На основі аналізу діючого законодавства та практики діяльності слідчих підрозділів Національної поліції, дисертантка виявила низку недоліків у адміністративно-правовому забезпеченні слідчої діяльності в системі Національної поліції України, а саме: адміністративну підпорядкованість слідчих начальнику органу дізнання; наявність додаткових паралельних підпорядкувань керівникам галузевих служб за видами злочинів (галузевим керівникам управлінь по боротьбі з економічною і кримінальною злочинністю, з наркоманією та ін.), залучення слідчих до робіт, які не є їх прямими обов'язками, наприклад на охорону громадського порядку; матеріальне і фінансове забезпечення за принципом залишкового фінансування; не престижність посади слідчого у підрозділах Національної поліції, що призводить до того, що в слідство не йдуть кращі випускники вищих навчальних закладів МВС; низькі зарплати і велике навантаження, яке в рази перевищує фізичні можливості слідчих.

Дисертантка доводить, що формально за характером своєї діяльності робота слідчого апарату Національної поліції спрямована на всебічне зміцнення законності та правопорядку в державі. Вищою ланкою слідчого апарату є Головне слідче управління Національної поліції України, що безпосередньо здійснює централізоване керівництво, координацію роботи слідчих підрозділів, контроль за їх діяльністю та опосередкований вплив на процесуальну діяльність слідчих у кримінальних провадженнях. Такий вплив може бути як процесуальним, так і адміністративним. Проте, значний перелік нормативно-правових актів, що регулюють організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України, негативно впливає на якість розслідування кримінальних проваджень слідчими.

У підрозділі 2.4. «Адміністративно-правовий статус слідчих органів СБУ» доводиться, що СБУ є одночасно спецслужбою і правоохоронним органом, у структурі якого є і слідчі підрозділи, які мають особливість правового статусу, що визначається нормами адміністративного права.

Дисертантка доводить, що особливістю діяльності слідчих СБУ є те, що вони, за своїм адміністративно-правовим статусом, є співробітниками-військовослужбовцями, або працівниками, які уклали трудовий договір із Службою безпеки України. У першому і другому випадку вони приймаються на конкурсній, добровільній і договірній основі, при умові здатності за діловими та моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я, високими критеріями професійної придатності, зокрема юридичної обізнаності, ефективно виконувати службові обов'язки. Іншими особливостями слідчих підрозділів і слідчих СБУ є те, що до їх підслідності належить невелика кількість видів кримінальних правопорушень, навантаження значно нижче, ніж в інших правоохоронних органах, та відносно висока якість провадження кримінальних проваджень. Ключовою особливістю є секретність і відносна закритість їх діяльності, наприклад, попередня реєстрація повідомлень про кримінальні правопорушення здійснюються режимно-секретним підрозділом для невідкладної доповіді керівнику слідчого підрозділу. Так як оприлюднення інформації, пов'язаної з досягненнями та можливостями спецслужб, може призвести до розкриття відомостей, що становлять державну таємницю, їх способи та методи роботи є негласними.

Здобувачка підтримує думку науковців, що в процесі реформування СБУ необхідно позбавити функції досудового розслідування та передати її у спеціальні підрозділи Державного бюро розслідувань, однак це треба здійснювати планово, так як якість досудового розслідування кримінальних проваджень в системі слідства СБУ є належною.

Підрозділ 2.5. «Адміністративно-правові аспекти професійної деформації слідчих» присвячений розкриттю психологічно-правових чинників, виявленню на основі норм адміністративного права типових форм професійної деформації слідчих.

Авторка доводить, що слідча діяльність слідчого при здійсненні досудового розслідування провадиться у відповідності до суворо встановлених законодавством процедур, іншими словами, є чітко прописаною. Як наслідок, слідчий, який довгий час працює на посаді, починає бачити світ крізь призму кримінального процесу, поділяючи людей за аналогією кримінального процесу на певні стереотипи осіб (потерпілий, підозрюваний, свідок і т.д.). Постійно використовуючи в практичній слідчій діяльності і в житті один тип праворозуміння – позитивізм негативно впливає на дотримання прав людини і громадянина при здійсненні слідчої діяльності та в особистому житті слідчого. Це потребує виправлення шляхом зниження навантаження на слідчих, при якому його робочий день не може перевищувати 8 годин із двома повноцінними вихідними, що має жорстко контролюватися незалежною професійною спілкою слідчих. Крім вже визначених повноважень, притаманних їй, ця професійна спілка має бути

наділена правом складати протоколи про адміністративні правопорушення на керівників слідчих органів, які порушують права на гідну працю слідчих. Однією із санкцій за вказане протиправне діяння має стати заборона займати посади пов'язанні із здійсненням владних повноважень. Здобувач прийшов до висновку, що до тих пір поки керівництво не почне поважати простих слідчих, останні не будуть поважати учасників кримінального процесу.

Здобувачем визначено, що сьогодні, у зв'язку з реформуванням та приведенням у відповідність до вимог Закону України «Про очищення влади» всіх державних органів, у тому числі і слідчих підрозділів, спостерігається недостатня теоретична і практична підготовка та активність слідчих у реалізації своєї правоспроможності, тому як наслідок, знову посилюється негативна громадська думка щодо збільшення кількості порушень норм закону та корупційних проявів слідчих, особливо поліції, і взагалі про роботу правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю.

Дисертантка виявила, що найбільш поширеними правопорушеннями з ознаками корупції є: необґрунтовані внесення відомостей до єдиного реєстру досудових відомостей за відсутності достатніх для цього підстав; не проведення або неналежне проведення огляду місця події, підміна або знищення доказів; підміна юридичних понять та фактичних даних, які мають значення при розгляді провадження, що суттєво впливає на процедуру об'єктивного розслідування та належну кваліфікацію протиправного діяння або злочину, незаконне проведення обшуку або виїмки, несвоєчасне надання права на захист учасникам процесу і т.п. Наведений перелік не є вичерпним. Небезпека від розглянутих правопорушень з ознаками корупції, допущених слідчими, полягає в тому, що за певну винагороду особи, що вчинили правопорушення або злочин, мають змогу уникнути притягнення до юридичної відповідальності.

Авторка дотримується думки, що керівництву слідчих підрозділів необхідно періодично проводити атестації з метою перевірки відповідності займаній посаді, компетентності та професіоналізму. На місцях необхідно створити дієвий механізм вдосконалення юридичної діяльності, а також відповідальності за порушення правових та морально-етичних норм, що регулюють діяльність слідчих; здійснювати заходи щодо попередження корупції; постійний обмін передовим досвідом професійної діяльності слідчих і т.д., що сприятиме правильному формуванню правової свідомості та поглядів, орієнтуючи на неухильний захист прав, свобод, честі і гідності громадян, охорони своєї честі та репутації професії.

Розділ 3 «Правовий механізм адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні» складається з чотирьох підрозділів, у яких розкрито адміністративно-правовий інструментарій забезпечення слідчої діяльності.

Підрозділ 3.1. «Поняття та елементи адміністративно-правового механізму адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні» присвячений розкриттю змісту та категорійного апарату щодо забезпечення слідчої діяльності.

Дисертантка вважає, що механізм адміністративно-правового забезпечення слідчих підрозділів необхідно розуміти як комплекс адміністративно-правових засобів забезпечення цілеспрямованої діяльності з організації, координації та контролю за виконанням органами досудового слідства поставлених перед ними цілей та завдань з метою забезпечення прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб при розслідуванні кримінальних проваджень, функціонування громадянського суспільства і держави. До елементів механізму адміністративно-правового забезпечення органами досудового розслідування належать органічні елементи, наявність яких є обов'язковою, та функціональні, які не є обов'язковими.

Вагому увагу здобувачка присвятила юридичній природі адміністративно-правових норм, якими регулюється забезпечення слідчої діяльності, як встановлених, санкціонованих або ратифікованих державою правил поведінки загальнообов'язкового характеру, що розраховані на неодноразове застосування, підкріплені заходами державного примусу і мають своїми цілями забезпечення слідчої діяльності, захист і поновлення у разі порушення прав і законних інтересів слідчих, або прав, свобод та законних інтересів учасників кримінальних проваджень.

У підрозділі 3.2. «Нормативно-правове забезпечення слідчої діяльності в Україні» розкриті зовнішні чинники норм адміністративного права, які забезпечують слідчу діяльність в Україні.

Здобувачка підкреслює, що відсутність комплексності джерел адміністративного права у сфері забезпечення слідчої діяльності привело до того, що у чинному законодавстві чітко не сформована мета та критерії оцінки ефективності забезпечення слідчої діяльності, що в кінцевому випадку приводить до порушення прав громадян на стадії досудового розслідування та не забезпечує слідчим гідні умови для здійснення своєї професійної діяльності.

Дисертантка доводить, що основоположним нормативно-правовим актом у цій сфері мала б бути Конституція України, проте, у ній згадка про «слідство» зустрічається лише один раз побічно у ст. 89, щодо визначення юридичної сили рішень тимчасових слідчих комісій «Висновки і пропозиції тимчасових слідчих комісій не є вирішальними для слідства і суду». І хоча аналізоване положення є таким, що піднімає незалежність слідства від законодавчої гілки влади, існує конституційно-правова прогалина щодо правового статусу слідства в Україні та його адміністративно-правового забезпечення. Здобувач пропонує виправити

шляхом доповнення Розділу VIII «Правосуддя» ст. 131-3 «Для здійснення досудового слідства в Україні діють слідчі».

Визначено, що правові норми, які діють у даній сфері, об'єднано в такі групи: правові норми, що регулюють поведінку людей, якими визначені права й обов'язки фізичних осіб як учасників кримінального процесу; особливу групу правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері діяльності слідчих підрозділів складають норми, що визначають правовий статус слідчих (завдання, функції, повноваження, підслідність, відповідальність, адміністративні процедури їх діяльності).

Здобувачка доводить, що слідчим для прийняття юридично обґрунтованого рішення та вирішення ряду питань необхідно звертатись до великої кількості нормативних документів, що негативно впливає на їх роботу. Також, багато чинних законодавчих та підзаконних нормативних актів не відповідають сьогднішнім умовам та потребують оновлення. Обґрунтовано пропозицію щодо доцільності розробки та прийняття єдиного закону про органи слідства, де б визначалося правове регулювання діяльності цілі, завдання, функції, принципи, форми, методи та процедури їх діяльності, соціально-правовий статус та їх організаційна структура, порядок взаємодії та координації діяльності, нагляд та контроль за нею, організаційно-правові основи її забезпечення.

У підрозділі 3.3. «*Форми та методи адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення слідчої діяльності*» розкрито юридичний зміст адміністративного інструментарію в аналізованій сфері.

Дисертантка вважає, що форми забезпечення діяльності органів досудового розслідування є різновидом форм адміністративної діяльності публічної адміністрації при здійсненні адміністративно-правового регулювання, за допомогою яких забезпечується цілі і завдання забезпечення слідчих і слідчих органів.

Здобувачка аналізує відмінності організації діяльності органів досудового розслідування від адміністративної діяльності органів державного управління та приходиться до висновку про необхідність врахування специфіки в аналізованій сфері. Підкреслюючи, що ці методи насамперед характеризують способи впливу суб'єктів організації діяльності органів досудового розслідування на поведінку об'єкта управління заради досягнення поставленої мети – підвищення ефективності й досягнення більш значущих результатів застосування набору гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових, процесуальних та організаційних заходів у обсязі й послідовності, визначених законом і достатньому для вирішення завдань кримінального провадження.

Під методами організації забезпечення органів досудового розслідування авторка розуміє сукупність визначених на нормативно-правовому рівні засобів (способів, прийомів), за допомогою яких зазначена діяльність знаходить свій

вираз. При цьому найбільша увага була зосереджена на таких спеціальних методах адміністративної діяльності публічної адміністрації як: аналіз, прогноз, облік і контроль.

Проаналізовано специфічні форми адміністративної діяльності забезпечення органів досудового розслідування, як: планування, яке є однією з основних форм організації діяльності органів досудового розслідування, сутність якого полягає у визначенні заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності; методична робота, як форма організації діяльності органів досудового розслідування направлена на планове, послідовне та систематичне забезпечення ефективності такої діяльності); статистична робота, як планомірний, науково обґрунтований процес збирання офіційної інформації; аналітична робота, у процесі якої визначаються проблеми та причини їх виникнення в управлінській діяльності органу досудового розслідування, надання практичної та методичної допомоги.

Підрозділ 3.4. «Деякі адміністративні процедури адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні» присвячений проблемі адміністративно-правових аспектів діяльності слідчого при здійсненні досудового розслідуванні.

Висвітлено реєстраційну процедуру, яку виконують слідчі, що є характерною для всіх правоохоронних органів, оскільки досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення затверджуються Генеральною прокуратурою України за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Національним антикорупційним бюро України, органом, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства.

Адміністративними чинниками ведення реєстру є те, що кадрові підрозділи органів прокуратури, поліції, Служби безпеки України, органів, що здійснюють адміністративний контроль за додержанням податкового законодавства, Національного бюро, Державного бюро розслідувань у день підписання наказу про призначення чи звільнення керівника прокуратури, прокурора, керівника органу досудового розслідування та слідчого, детективних підрозділів, детективів та внутрішнього контролю Національного бюро письмово повідомляють про це осіб, відповідальних за ведення довідників зазначених відомств, для внесення до них змін про Реєстратора та Користувача. Внесення відомостей реєстратором здійснюється шляхом заповнення реквізитів статистичних карток або автоматизованого набору відповідних даних у довідниках та включення їх до документів первинного обліку.

Вагома увага приділена авторкою на розмежування слідчих і адміністративних аспектів процесуальних дій. Слідчими діями є діяльність

слідчих щодо збирання, фіксації та перевірки доказів, а адміністративні аспекти процесуальних дій характеризуються підготовчими і організаційно-правовими чинниками процедури обшуку, виїмки, проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Розділ 4 «Удосконалення адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні» складається з трьох підрозділів, у яких з'ясовано ефективний міжнародний і зарубіжний досвід, удосконалено чинне законодавства та визначені заходи стосовно підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності.

У підрозділі 4.1. *«Міжнародний і зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності»* виявлений і узагальнений досвід створення ефективної системи досудового слідства, забезпечення в ній своєчасного і якісного досудового розслідування кримінальних проваджень, створення належних умов для слідчих.

Дисертанткою з'ясовано, що серед міжнародних правових актів, що регламентують організацію діяльності органів досудового розслідування виділено міжнародні договори, які об'єднано у такі групи: договори, які закріплюють основні права та свободи людей і обов'язок їх захисту й охорони (дана група міжнародних нормативно-правових актів, закріплюючи основні права та свободи людей, а також обов'язок їх захисту й охорони, визначає міжнародні стандарти відповідно до яких здійснюється регулювання правовідносин, пов'язаних із організацією діяльності органів досудового розслідування; міжнародні акти, що визначають процедуру провадження досудового розслідування в рамках міжнародного співробітництва.

Здобувачкою зроблено аналіз законодавства країн ЄС із чого зроблено висновок, що на сьогодні існує два концептуальні підходи до побудови системи органів досудового розслідування: централізований та диференційований. Модель централізації передбачає концентрацію переважної більшості повноважень щодо виявлення й розслідування правопорушень в єдиному спеціальному слідчому органі.

Зроблено аналіз правових систем зарубіжних країн, та визначено, що у європейських країнах основними суб'єктами провадження слідчих дій є органи судової влади та прокуратура під судовим наглядом. Так, в Україні досудове розслідування поділяється на дві форми: дізнання та досудове слідство, схожа система у Франції, де також закріплено дві форми розслідування: попереднє судове слідство, що здійснюється судовими чиновниками – слідчими суддями, і дізнання, або поліцейське розслідування, що проводиться прокуратурою та судовою поліцією. Адміністративно-правове забезпечення попереднього слідства Франції є прерогативою слідчого судді, а у справах про діяння неповнолітніх – судді у справах неповнолітніх. Незважаючи на свою назву, слідчий суддя по суті

виконуваних ним в процесі функцій – слідчий. Але, перевагою існуючої у Франції організації слідчого апарату є самостійність слідчих суддів, їх підкорення лише закону, відсутність стороннього втручання в розслідування кримінальних справ. Вимоги до слідчих суддів, ідентичні як і до суддів. Контролює діяльність слідчих суддів слідчий орган, в роботі якого беруть участь судді апеляційного суду. В Італії адміністративно-правове забезпечення діяльності органів слідства, як і поліції в цілому здійснюється на основі підпорядкування та підконтрольності судовим органам, на які покладено проведення попереднього слідства.

В Німеччині у 1974 р. досудове слідство, було «замінено» поліцейським дізнанням під безпосереднім керівництвом прокурора або слідчого судді, тобто у законодавстві Німеччини відсутнє поняття таке, як процесуальна особа як слідчий. Прокурор самостійно проводить розслідування у кримінальних справах і лише він наділений функцією обвинувачення з подальшим його підтриманням при розгляді справи в суді. У провадженні дізнання може брати участь і слідчий суддя. Якщо прокурор вважає за необхідне здійснення слідчих дій, то він подає клопотання дільничному судді за територіальністю. Основним завданням слідчого судді є реалізація судових доказів шляхом проведення за клопотанням сторін, в першу чергу прокурора і поліції – судових процесуальних дій, вирішення питання про арешт.

Найбільш складною є система органів слідства США, де існують численні приватні детективні агентства, які за плату проводять розшуки на користь замовника, на кшталт і в Україні новостворені детективи НАБУ. У більшості випадків кримінальне переслідування порушується і ведеться поліцією, федеральним бюро розслідування (ФБР) і органами атторнейської служби. Федеральне бюро розслідувань є провідним слідчим органом федерального уряду, який входить до Міністерства юстиції США і підпорядковане Генеральному прокурору США. Вся слідчо-оперативна діяльність ФБР проходить під загальним керівництвом федеральних прокурорів. Аналізуючи законодавство США, тощо стосується України, можна стверджувати, що частково певні засади використовуються в слідчій роботі НАБУ та СБУ.

Визначено, що співпраця у міжнародній сфері правоохоронних органів здійснюється, як правило: це залучення інвестиційних надходжень від іноземних держав, впровадження зарубіжного досвіду на гуманітарних засадах, виконання висновків і рекомендації органів ООН і Ради Європи.

Дисертантка підкреслює, що реформування правоохоронних органів України, у тому числі і органів досудового розслідування, це приведення системи та діяльності правоохоронних органів у відповідність до європейських стандартів, які спрямовані на забезпечення європейських цінностей в їх діяльності: верховенство права; прозорість діяльності та підзвітність суспільству; захисту громадян та інтересами окремого громадянина; захист свобод і основоположних

прав людини та громадянина. Враховуючи специфіку поліцейської діяльності, ці принципи стосуються, в першу чергу, застосування запобіжних заходів, які обмежують права громадян (затримання, арешт, обшук), застосування сили та зброї; попередження тортур та іншого негуманного ставлення; організації роботи з громадянами та підзвітності, оскільки поліція для населення є органом державної влади.

Міжнародне співробітництво правоохоронних органів реалізується шляхом проведення заходів, закріплених у міжнародно-правових актах, у тому разі, якщо вони не суперечать чинному законодавству; дії учасників взаємодії повинні бути узгодженими та цілеспрямованими; основною метою такої співпраці є опосередкований захист прав і свобод людини через ефективне, своєчасне, всебічне, повне й істинне здійснення кримінального переслідування; повинно здійснюватися згідно з існуючими принципами міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю.

У підрозділі 4.2. «Удосконалення законодавства стосовно забезпечення слідчої діяльності України» сформовані зміни і доповнення до діючого вітчизняного законодавства з метою підвищення якості й ефективності здійснення досудового розслідування.

Здобувачкою доводиться, що намагання правоохоронних органів, які мають кримінально-процесуальний статус органів дізнання не допустити залежності слідчих органів від них, пов'язаний із політичною кон'юнктурою або/та відстоюванням хибного відомчого інтересу, і не має нічого спільного із забезпечення прав громадян на своєчасне і якісне досудове розслідування. Автор підкреслює, що зацікавленість правоохоронних відомств у такому становищі легко пояснюється, оскільки, уже доведено, що попереднє (досудове) слідство – це реальна і досить сильна влада. Відповідно реформувати самі себе слідчі органи неспроможні. Для цього потрібна політична воля (сили), які мають більшість у Верховній Раді України.

Доведено, що функціонування прокуратури та кримінальної юстиції як суміжних правових інститутів також має свої недоліки, зокрема: недостатній рівень функціональної незалежності та доброчесності, потреба в більш розвинених інструментах управління ефективністю, значно жорсткіших етичних вимогах і дисциплінарних правилах; малорозвинені інструменти внутрішнього та зовнішнього контролю в рамках боротьби з корупцією; перешкоди для структурної автономії слідчих органів; недостатній рівень формальних і практичних каналів комунікації (у тому числі мереж обміну даними) між виконавчими органами та прокуратурою, а також між органами державної влади та європейськими й міжнародними партнерами; відсутність належної ІТ-інфраструктури та можливостей використання інформаційних систем і системи електронного правосуддя; недостатній рівень дотримання принципу змагальності

в кримінальному провадженні, відсутність професійної відповідальності за порушення прав людини й ігнорування принципу змагальності; розбіжності між новими процесуальними повноваженнями та реальними інституційними функціями суб'єктів досудового та судового етапів слідства; непослідовне застосування процесуальних норм прокуратурою; відсутність індивідуалізованого, заснованого на доказах підходу до попередження злочинів, реабілітації та ресоціалізації. Обмежене застосування альтернативних видів покарання та відсутність позитивного досвіду; відсутність належної динаміки у наближенні до стандартів Європейського Союзу.

Дисертантка підкреслює, що незважаючи на об'єктивну необхідність, до цього часу немає й закону, який би врегулював проблеми, пов'язані зі статусом слідчого. Відповідно здобувачкою розроблений авторський до проекту закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII «Про Державне бюро розслідувань» щодо статусу слідчого». Пропонується підняти незалежність слідчого, запропоновано низку положень, які б забезпечили якісне і вчасне попереднє розслідування кримінальних справ (Додаток В до дисертації).

Погоджено, що найбільш із перспективних напрямків удосконалення робочого місця слідчого є впровадження у практику роботи слідчих сучасних інформаційних технологій. Комп'ютеризація роботи слідчого у значній мірі створює сприятливі умови для творчої діяльності, без якої ефективність розслідування злочинів неможлива.

Підрозділ 4.3. «Підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення діяльності слідчих органів України» присвячений проблемі створення для слідчих усіх умов для більш якісного та вчасного досудового розслідування кримінальних проваджень.

Здобувачка виходила із позиції, що удосконалення слідчої діяльності нерозривно пов'язано з питаннями оцінки її діяльності. В науці публічного управління ефективність визначається, як досягнення поставлених перед об'єктом управління цілей і завдань за допомогою відповідних зусиль і затрат. Визначено, що основні цілі публічного управління слідчими органами виходять із загальних завдань кримінального судочинства, а саме: захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень; охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Дисертантка визначила, що ефективними напрямками професійної підготовки слідчих є: постійна, цілеспрямована організаційно-управлінська робота керівників усіх рівнів, яка спрямована на удосконалення професійної майстерності слідчих; проведення занять на високому теоретичному і методичному рівні; належне методичне забезпечення занять із професійної підготовки; активне та свідоме ставлення працівників органів досудового слідства до підвищення своєї професійної майстерності; удосконалення форм і методів розслідування злочинів, впровадження новітньої методики з розслідування певних категорій злочинів; постійний і дієвий контроль за виконанням навчальних програм, теоретичних планів, а також засвоєнням матеріалу під час проведення занять в системі професійної підготовки.

Доведено, що в системі службової підготовки персоналу органів досудового слідства необхідно приділяти саме функціональній підготовці під час якої основна увага повинна відводитись вивченню нормативних актів, які регулюють повноваження слідчих під час проведення досудового слідства, взаємодію слідчих під час проведення слідчих дій. У процесі функціональної підготовки повинні розглядатись проблемні та дискусійні питання відносно кваліфікації окремих злочинів, складання процесуальних документів, проведення окремих процесуальних дій. На заняття з функціональної підготовки обов'язково повинні запрошуватись працівники прокуратури та судді, які проводили б роз'яснення із спірних питань досудового розслідування.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності, що втілилось у відповідну теорію, яка розв'язує важливу науково-прикладну проблему в галузі адміністративного права й може бути використана з метою забезпечення якісного і своєчасного досудового розслідування в процесі правотворчості, правозастосовної та правоохоронної діяльності суб'єктів владних повноважень.

1. Розкрито розуміння слідчої діяльності в системі судової влади, як комплексу засад, форм, методів та процедур діяльності слідчих та слідчих органів, щодо здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, яка поділена на три основних складові: перша, безпосереднє здійснення розслідування кримінальних проваджень, що має здійснюватися під контролем суду (слідчого-судді); друга, організаційно-правових питань, щодо відбору, призначення та притягнення до дисциплінарної відповідальності слідчих, яка повинна здійснюватися Вищою радою правосуддя та ВККСУ, третя, організаційно-правових складових щодо слідчих підрозділів і матеріально-фінансових функцій

стосовно забезпечення органів і слідчих усім необхідним для якісного розслідування кримінальних проваджень, що має здійснюватися через Міністерство юстиції.

2. На основі здійсненого аналізу історико-правового аналізу адміністративно-правових аспектів розвитку слідчих, як підрозділів різних правоохоронних органів виконавчої влади доведено, що слідчі органи і слідчі з погляду історичної ретроспективи практично завжди були залежними від вищого політичного керівництва держави через відомчих керівників, до складу яких вони входили. При цьому в період бездержавності під окупацією Російської Імперії та Радянського Союзу слідчі були змушені служити московській владі, виконуючи її політичні забаганки. На українських землях, які входили до складу Австро-Угорської імперії і Польщі українців практично не допускали до здійснення досудового розслідування і суду.

3. Доведено, що до методології адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності входять філософсько-світоглядні підходи, які базуються на матеріалістичній теорії пізнання світу, діалектичній філософії, визнанні об'єктивних соціальних законів розвитку суспільства та можливості їх пізнання, набуття істинних знань щодо них; усі відомі доступні наукові ідеї та теорії, доктринальні погляди вчених, правові звичаї, чинне законодавство і законодавство Європейського Союзу, інший нормативний та емпіричний матеріал в аналізованій сфері; завдання, які стоять перед публічною адміністрацією та гіпотези щодо їх виконання, в результаті чого механізм адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності спроектовано таким чином щоб зміцнити авторитет судової гілки влади, а громадяни відчули реальну довіру до неї, як провідного чинника забезпечення їх прав, свобод і законних інтересів; сукупність загальних і спеціальних методів формування теорії адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності.

4. Виявлено та описано спеціальні принципи адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні: забезпечення права осіб на публічний безкоштовний захист на етапі досудового розслідування за рахунок держави; невтручання в процедури здійснення досудового розслідування, осіб, які здійснюють забезпечення слідчої діяльності; забезпечення права слідчими на оскарження в адміністративному і судовому порядку, дій чи бездіяльності суб'єктів публічної публічності при порушенні права на достойні умови праці; гласності і прозорості при забезпеченні слідчої діяльності; наукового планування забезпечення слідчої діяльності; вчасності забезпечення слідчих усім необхідним для здійснення слідчої діяльності; нормативності; використання юридичної відповідальності щодо осіб, які не забезпечили, або забезпечили не вчасно, або не в повному обсягу необхідні потреби слідчих.

5. Доведено, що слідчий є основним (а має бути єдиним суб'єктом слідчої діяльності), з питань ведення досудового розслідування є незалежним від відомчого керівництва та будь якого іншого впливу, незалежно від того хто забезпечує йому роботу, грошове утримання, є представником судової влади, легалізується якості слідчого через органи спеціальні суддівського самоврядування (Вищої кваліфікаційної комісією правосуддя і Вищою радою правосуддя) з формальним наказом Міністерства юстиції України, може здійснювати слідчу діяльність у слідчому органі загальної чи відомчої належності, при цьому компетенцією контролю над ним і можливістю притягнення його до дисциплінарної відповідальності має бути наділена Вища рада правосуддя через проходження адміністративної процедури в Вищій кваліфікаційній комісії правосуддя.

6. Зроблено висновок, що детективи НАБУ мають подвійний правовий статус: по-перше, є представником органу дізнання, який здійснює систему ОРД щодо виявлення і фіксування корупційної діяльності можновладців; по-друге, статус слідчого, який проводить досудове розслідування, адміністративно-правовими аспектами якого є призначення, звільнення та притягнення до адміністративної відповідальності детективів НАБУ, організаційно-технічна діяльність щодо фіксації злочинної діяльності та ведення відповідних реєстрів, питання матеріально-технічного, фінансово-правового та соціального забезпечення детективів та в цілому слідчих підрозділів НАБУ.

7. Зроблено висновок, що адміністративно-правовий статус слідчих Національної поліції України є таким, що не тільки за змістом, але й за сутністю не відповідає засадам правової держави в якій діє принцип розподілу влад і незалежності судової влади. На основі аналізу діючого законодавства та практики діяльності слідчих підрозділів Національної поліції, виявлено низку недоліків у адміністративно-правовому забезпеченні слідчої діяльності в системі Національної поліції, а саме: адміністративну підпорядкованість слідчих начальнику органу дізнання; наявність додаткових паралельних підпорядкувань керівникам галузевих служб за видами злочинів (галузевим керівникам управлінь боротьби економічної і кримінальної злочинності, боротьби з наркоманією та ін.), використання слідчих не за призначенням, наприклад на охорону громадського порядку; матеріальне і фінансове забезпечення за правилом залишкового фінансування; не престижність посади слідчого у підрозділах Національної поліції, що приводить до того, що в слідство не йдуть кращі випускники вищих навчальних закладів МВС; низькі зарплати і велике навантаження, які в рази перевищує фізичні можливості слідчих. Тим самим, можна стверджувати, що відомче слідство в системі Національної поліції себе вичерпало, тому є нагальна потреба як найскоріше передати функції слідчих Національної поліції в Державне бюро розслідувань.

8. Зроблено висновок, що адміністративно-правовий статус слідчих органів та слідчих СБУ мають свої особливості, які у більшості випадків можна характеризувати з позитивного боку, як високий професіоналізм та низьке навантаження на слідчого, що дає можливість якісно розслідувати кримінальні провадження. При цьому вагоме місце в системі адміністративної діяльності слідчих СБУ відіграє дотримання режиму державної таємниці, що накладає на діяльність слідчих СБУ певні обмеження і ускладнює їх роботу та знижує можливість контролю за такою діяльністю громадського суспільства.

9. Зроблено висновок, що адміністративно-правові аспекти професійної деформації слідчих – це система психолого-правових чинників, які є результатом тривалого впливу професійної діяльності слідчого в складних умовах, суперечності професії, що приводить до перебільшення ролі закону в урегулюванні суспільних відносин, впливає на оцінку, сприйняття, ставлення до оточуючих, формуючи механізм «асоціальної перцепції», який проявляється в зниженні комунікативності, негативного емоційного ставлення не лише до учасників досудового розслідування, але й інших людей, який усувається за рахунок створення для слідчих розумного навантаження, упорядкування робочого дня і часу відпочинку при суворому контролі за цим незалежної професійної спілки слідчих шляхом визначення, прийняття та реалізації норм адміністративного права.

10. Доведено, що за змістом механізму адміністративно-правове забезпечення слідчих є правовою системою, побудованою на основі норм адміністративного права, елементами якого є адміністративно-правові відносини та форми і методи адміністративної діяльності та адміністративних процедур, які формують комплексний інститут адміністративного права, що наповнений вертикальними і горизонтальними зв'язками, поєднує однорідні суспільні відносини з метою створення адміністративного інструментарію практичної незалежності слідчих та створення для них гідних умов для проведення якісного досудового розслідування.

11. Доведено, що нормативно-правове забезпечення діяльності слідчих підрозділів правоохоронних органів – це юридичний вплив держави за допомогою нормативно-правових актів та інших засобів юридичної техніки на суспільні відносини, які виникають з приводу визначення їх правового статусу та організаційної структури. Воно здійснюється значною кількістю законодавчих актів України, які на сьогодні, мають певну невідповідність вимогам міжнародних стандартів та потребують оновлення. З метою підвищення ефективності роботи слідчих, необхідно розробити та прийняти єдиний закон про органи слідства, де б визначалося правове регулювання діяльності цілі, завдання, функції, принципи, форми, методи та процедури їх діяльності, соціально-правовий статус та їх організаційна структура, порядок взаємодії та координації діяльності, нагляд та

контроль за нею, організаційно-правові основи її забезпечення.

12. З'ясовано, що форми діяльності публічної адміністрації у сфері забезпечення слідчої діяльності – це зовнішньо виражена адміністративна діяльність спеціальних суб'єктів публічної адміністрації (суддівського і виконавчої гілки влади), яка здійснюється в рамках режиму законності та їх компетенції для досягнення мети адміністративно-правового забезпечення незалежності та усім необхідним слідчих для якісного і своєчасного досудового розслідування кримінальних правопорушень.

13. Зроблено висновок, що адміністративні процедури адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності – це специфічна адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації, яка здійснюється на основі матеріальних норм конституційного права, що отримує реалізацію у процесуальних нормах адміністративного права, та складається з етапів, стадій і дій щодо діяльності органів досудового розслідування.

14. Узагальнено та запропоновано напрями впровадження у вітчизняну правотворчість положень вдалого міжнародного і зарубіжного досвіду деяких країн-учасників Євroatлантичної спільноти, щодо змішаної відомчої та централізованої системи виявлення й досудового розслідування кримінальних проступків, із своєрідним віднесенням слідчих і слідчої діяльності до судової гілки влади, з певним рівнем гарантій їх незалежності від виконавчої гілки влади та цілковитого захисту від криміногенних чинників.

15. Запропоновано зміни і доповнення до Конституції України, законів України «Про Державне бюро розслідувань», «Про судоустрій та статус суддів», КУпАП, КПК, щодо визначення адміністративно-правового статусу слідчого як невід'ємного елемента судової влади, його призначення, звільнення та притягнення до дисциплінарної відповідальності здійснюється на основі норм права, які є аналогічними для адміністративно-правового статусу суддів, що забезпечить незалежність слідчих від відомчого впливу, підвищить якість досудового розслідування у суворій відповідності до закону при пануванні принципу верховенства права.

16. Запропоновано, адміністративно-правові заходи, щодо підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення діяльності органів досудового розслідування, як системи заходів управлінського та публічно-сервісного характеру направлених на створення для слідчих усіх умов для більш якісного та вчасного досудового розслідування кримінальних проваджень, а саме: організаційно-управлінська робота керівників усіх рівнів, що спрямована на удосконалення професійної майстерності слідчих; проведення занять на високому теоретичному і методичному рівні; належне методичне забезпечення занять із професійної підготовки; підвищення правової культури і правосвідомості слідчих; розповсюдження передового досвіду щодо ефективних форм і методів досудового

розслідування злочинів; впровадження новітньої методики з досудового розслідування певних категорій злочинів; підвищення функціональної і психологічної підготовки слідчих.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ *монографії:*

1. Адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні. Теорія і практика. Херсон: *Грінь Д. С.*, 2016. 412 с.

2. Оптимізація і ефективність адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні. Теорія і практика. Херсон: *Грінь Д. С.*, 2017. 426 с.

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Галуцько В. М. Адміністративні аспекти місця й ролі слідчого апарату в системі державних органів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 5, т. 2. С. 85-88.

2. Галуцько В. М. Слідчий як суб'єкт адміністративно-правових відносин. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 1, т. 2. С. 177-180.

3. Галуцько В. М. Нормативно-правове регулювання слідчої діяльності. *Право і суспільство*. Дніпропетровськ. 2015. Випуск 6, частина 2. С. 170-173.

4. Галуцько В. М. Державна політика України в сфері боротьби з корупцією. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Випуск 35, ч. 2, т. 2. С.86-89.

5. Галуцько В. М. Окремі методи адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення слідчої діяльності. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2015. Випуск 2. С. 86-93.

6. Галуцько В. М. Діяльність слідчих в умовах реформування. *Право і суспільство*. 2016. Випуск 6. С. 99-102.

7. Галуцько В. М. Окремі аспекти поняття «адміністративно-правове забезпечення» діяльності слідчого. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 5. С. 157-159.

8. Галуцько В. М. Проблеми нормативного регламентування щодо визначення місця органів досудового розслідування в структурі поліції. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Випуск 6. С. 59-60.

9. Галуцько В. М. Юридична відповідальність слідчих за корупційну діяльність. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Випуск 5, частина 2. С. 31-33.

10. Галуцько В. М. Органи слідства в державах різних правових систем та в Україні: порівняльний аналіз. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Випуск 6, частина 2. С. 50-52.

11. Галуцько В. М. Деякі адміністративні процедури адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Випуск 24. С. 40-42.

12. Галуцько В. М. Окремі аспекти функцій органів досудового розслідування в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 6. Т. 2. С. 169-171.

13. Галуцько В. М. Характеристика окремих принципів слідчої діяльності правоохоронних органів в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Випуск 43, т. 2. С. 42-44.

14. Галуцько В. М. Певні аспекти наукової організації праці слідчих Національної поліції. *Право і суспільство*. 2017. Випуск 1, ч. 2. С. 137-139.

15. Галуцько В. М. Окремі проблемні питання розслідування детективами НАБУ корупційних злочинів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 2, частина 2. С. 10-12.

16. Галуцько В. М. Корупція як соціальне явище: адміністративно правові чинники на прикладі слідчих органів. *Evropský politický a právní diskurz*. 2014. Svazek 1-6. vydání. S. 658-663. (Чехія).

17. Галуцько, В. М. Нормативно-правові засади службової діяльності слідчого апарату України. *Evropský politický a právní diskurz*. 2015. Svazek 22. vydání. S. 310-314. (Чехія).

18. Galunko V. Some elements of the legal mechanism of administrative and legal provision of small activity in Ukraine. *Visegrad journal on human rights*. 2015. № 6/2. P. 81-86. (Польща).

19. Галуцько В. М. Відповідальність слідчих поліції за корупційні діяння. *National law journal: Theory and practice. L.L.C. Scientific and practical Publication in law*. Nr.1(23). 2017. P. 37-39. (Молдова).

20. Галуцько В. М. Адміністративно-правова регламентація діяльності слідчих підрозділів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Випуск 1. С. 72-75.

21. Галуцько В. Н. Правовые формы административной деятельности субъектов публичной администрации по обеспечению следственной деятельности. *Право и Закон*. 2017. № 1. С. 76-82. (Киргизстан).

22. Галуцько В. М. Профессиональная деформация работников следственных органов Украины, как фактор коррупции. *Leges si viata*. Nr/3/2(303) 2017. P. 29-32. (Молдова).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Галуцько В. М. Взаємодія органів в підрозділів внутрішніх справ України при документуванні та розслідуванні дорожньо-транспортних пригод. *Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції і охорони права власності: Матеріали*

конференції. Херсон-Тернопіль: ХЮІ ХНУВС, ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. С. 27-29.

2. Галуцько В. М. Корупція як системне соціальне явище. *Integrarea Republicii moldova si ucrainei in ue: aspectul juridic: Conferinta inteznationala stintifico practika* (6-7 noiembrie 2015 Chisinau, Republica Moldova). Р. 86-88.

3. Галуцько В. М. Генеза слідчих органів: адміністративно-правові аспекти. *Право, держава та громадянське суспільство в умовах системних реформ на шляху до євроінтеграції: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Дніпропетровськ: Дніпропетровський гуманітарний університет, 2014. С. 167-170.

4. Галуцько В. М. Проблемні питання надання безоплатної правової допомоги. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листоп. 2015 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2015. С. 18-21.

5. Галуцько В. М. Загальні аспекти негативного феномену професійної деформації працівників правоохоронних органів України. *Нове міжнародне право та національне законодавство-нові завдання юридичної науки: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 13 листоп. 2015 р.). Київ: Центр правничих наукових досліджень, 2015. С. 9-10.

6. Галуцько В. М. Деякі аспекти адміністративно-правових способів захисту прав і свобод людини. *Právna veda a prax: výzvy moderných európskych integračných procesov medzinárodnej vedeckej konferencie* (27-28 novembra 2015, Bratislava). С. 32-34.

7. Галуцько В. М. Дотримання прав людини у розслідуванні злочинів. *Протидія злочинності теорія та практика: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Київ, 19 жовт. 2016 р.). Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. С. 170-173.

які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Галуцько В. М. Адміністративне право. Стратонов В. М., Зубенко В. В., Новікова М. М. Правознавство. Навчально-методичний посібник. Херсон: *Грінь Д.С.* 2015. 320 с.

2. Галуцько В. М. Основні принципи діяльності правоохоронних органів, як елемент публічної адміністрації. *Судова та слідча практика в Україні*. 2016. Вип. 1. Т. 1. С. 27-30.

АНОТАЦІЯ

Галуцько В. М. Адміністративно-правове забезпечення слідчої діяльності в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;

інформаційне право. – Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київ, 2017.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності, що втілилось у відповідну правову теорію.

Розкрито розуміння слідчої діяльності в системі судової влади. Здійснено історико-правовий аналіз адміністративно-правових аспектів розвитку слідчих органів у різні історичні епохи. Сформовано методологію адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності. Виявлено та описано спеціальні принципи адміністративно-правового забезпечення слідчої діяльності в Україні.

Доведено, що слідчий є основним суб'єктом, що здійснює досудове слідство. Він має бути незалежним від відомчого керівництва та будь-якого іншого впливу, незалежно від того хто забезпечує йому роботу, грошове утримання та є представником судової влади. Визначено, що процедура призначення слідчого має бути подібною до призначення суддів.

Зроблено висновок, що детективи НАБУ мають подвійний правовий статус: по-перше, є представником органу дізнання, який здійснює систему ОРД щодо виявлення і фіксування корупційної діяльності можновладців; по-друге, статус слідчого, який проводить досудове розслідування. Розкрито адміністративно-правові аспекти професійної деформації слідчих та напрями їх подолання. Розкрито зміст адміністративно-правового забезпечення слідчих, та визначено його механізм як правову систему, побудовану на основі норм адміністративного права.

Узагальнено та запропоновано напрями впровадження у вітчизняну правопраотворчість положень міжнародного і зарубіжного досвіду деяких країни-учасників Євроатлантичної спільноти, щодо змішаної відомчої та централізованої системи виявлення злочинів й досудового розслідування кримінальних проступків, із своєрідним віднесенням слідчих і слідчої діяльності до судової гілки влади, з певним рівнем гарантій їх незалежності від виконавчої гілки влади та цілковитого захисту від криміногенних чинників.

Запропоновано зміни і доповнення до Конституції України, законів України «Про Державне бюро розслідувань», «Про судоустрій та статус суддів», КУпАП, КПК щодо визначення адміністративно-правового статусу слідчого як невід'ємного елемента судової влади. Адміністративно-правові заходи, щодо підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення діяльності слідчих органів.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, досудове слідство, незалежність, права особи, слідча діяльність, слідчий, слідчі органи, судова влада.

АНОТАЦИЯ

Галуцько В. Н. Административно-правовое обеспечение следственной деятельности в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право. – Открытый международный университет развития человека «Украина», Киев, 2017.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и предложено новое решение научной проблемы административно-правового обеспечения следственной деятельности, которое воплотилось в соответствующую теорию, что решает важную научно-прикладную проблему в области административного права и может быть использовано с целью обеспечения качественного и своевременного досудебного следствия в процессе правотворчества, правоприменительной и правоохранительной деятельности субъектов властных полномочий.

Раскрыто понимание следственной деятельности в системе судебной власти, как комплекса принципов, форм, методов и процедур деятельности следственных органов, по осуществлению досудебного расследования уголовных преступлений, которая разделена на три основных составляющих: первая, непосредственное осуществление расследования уголовных дел, производится под контролем суда (следователя-судьи) вторая, организационно-правовые вопросы, по отбору, назначению и привлечению к дисциплинарной ответственности следователей, должны реализовываться Высшим советом правосудия и ВККСУ, третья, организационно-правовые составляющие относительно следственных подразделений и материально-финансовых функций по обеспечению органов и следователей всем необходимым для качественного расследования уголовных дел, должно осуществляться через Министерство юстиции.

Осуществлен историко-правовой анализ административно-правовых аспектов развития следственных органов в различные исторические эпохи. Сформировано методологию административно-правового обеспечения следственной деятельности. Выявлены и описаны специальные принципы административно-правового обеспечения следственной деятельности в Украине (обеспечение прав лиц – бесплатная защита на этапе досудебного следствия, невмешательство в процедуры осуществления досудебного следствия, лиц, реализовывающих обеспечение следственной деятельности).

Доказано, что следователь основное лицо, проводящее досудебное следствие, должен быть независимым от ведомственного руководства и любого другого влияния, независимым от лиц, обеспечивающих работой, материальным содержанием, является представителем судебной власти, легализуется в качестве следователя через органы специального судейского самоуправления (Высшей

квалификационной комиссией правосудия и Высшим советом правосудия) с формальным приказом Министерства юстиции Украины, может осуществлять следственную деятельность в следственном органе общей или ведомственной принадлежности, при этом полномочиями контроля над ним и возможностью привлечения его к дисциплинарной ответственности должен быть наделен Высший совет правосудия.

Сделан вывод, что детективы НАБУ имеют двойной правовой статус: во-первых, являются представителями органа дознания, осуществляющий ОРД по выявлению и фиксации коррупционной деятельности чиновников; во-вторых, имеют статус следователя, и проводят досудебное следствие. Административно-правовыми аспектами есть назначение, увольнение и привлечение к административной ответственности детективов НАБУ, организационно-техническая деятельность по фиксации преступной деятельности и ведение соответствующих реестров, вопросы материально-технического, финансово-правового и социального обеспечения детективов и в целом следственных подразделений НАБУ.

Сделан вывод, что административно-правовые аспекты профессиональной деформации следователей – это система психолого-правовых факторов, которые являются результатом длительного воздействия профессиональной деятельности следователя в сложных условиях, противоречия профессии приводят к преувеличению роли закона в урегулировании общественных отношений, влияют на оценку, восприятие, отношение к окружающим, формируя механизм «асоциальной перцепции», которая проявляется в снижении коммуникативности, негативном эмоциональном отношении не только к участникам досудебного следствия, но и другим людям, которая устраняется путем создания для следователей разумной нагрузки уголовными делами, упорядочением рабочего дня и времени отдыха при строгом контроле за этим, независимого профессионального союза следователей, путем определения, принятия и реализации норм административного права.

Доказано, что по содержанию механизмом административно-правового обеспечения следователей является правовая система, построенная на основе норм административного права, элементами которого являются административно-правовые отношения, формы и методы административной деятельности и административных процедур, которые формируют комплексный институт административного права, наполненный вертикальными и горизонтальными связями, сочетающий однородные общественные отношения с целью создания административного инструментария практической независимости следователей, и создание для них достойных условий для проведения качественного досудебного расследования. Раскрыто нормативно-правовое обеспечение деятельности следственных подразделений правоохранительных органов.

Обобщены и предложены направления внедрения в отечественное правотворчество положений международного и зарубежного опыта некоторых стран-

участников Евроатлантического сообщества. Предложено отнести следственную деятельность к судебной ветви власти, с определенным уровнем гарантий независимости от исполнительной ветви власти.

Предложены изменения и дополнения в Конституцию Украины, законы Украины «О Государственном бюро расследований», «О судоустройстве и статусе судей», КУАП, УПК, по определению административно-правового статуса следователя как неотъемлемого элемента судебной власти. Его назначение, увольнение и привлечение к дисциплинарной ответственности должно осуществляться на основе норм права, которые являются аналогичными для административно-правового статуса судей, что обеспечит независимость следователей от ведомственного влияния, повысит качество досудебного расследования.

Предложено административно-правовые мероприятия по повышению эффективности административно-правового обеспечения деятельности следственных органов как системы мер управленческого и публично-сервисного характера направленного на создание для следователей условий для качественного и своевременного досудебного расследования уголовных дел, а именно: организационно-управленческая работа руководителей всех уровней, направленная на совершенствование профессионального мастерства следователей; проведение занятий на высоком теоретическом и методическом уровне; необходимое методическое обеспечение занятий по профессиональной подготовке; повышение правовой культуры и правосознания следователей; распространение передового опыта эффективных форм и методов досудебного расследования преступлений; внедрение новых методик по досудебному расследованию определенных категорий преступлений; повышение функциональной и психологической подготовки следователей.

Ключевые слова: административно-правовое обеспечение, досудебное следствие, независимость, права лица, следственная деятельность, следователь, следственные подразделения, судебная власть.

SUMMARY

Galunko V. Administrative and Legal Support of Investigative Activity in Ukraine. – *On the rights of the manuscript.*

Dissertation for obtaining the degree of Doctor of Law in specialty 12.00.07 – administrative law and process; finance law; Information law. – Open International University of Human Development «Ukraine», Kyiv, 2017.

In the dissertation the theoretical generalization and a new solution of the scientific problem of the administrative and legal support of the investigative activity were made, and embodied in the corresponding legal theory.

Understanding of investigative activity in the system of judicial power is revealed. Historical and legal analysis of administrative and legal aspects of the development of investigative bodies in various historical epochs has been carried out. The methodology of administrative and legal support for investigative activities has been formed. The special principles of administrative and legal support of investigative activity in Ukraine were revealed and described.

Proved that the investigator is the main subject carries out pre-trial investigation. He must be independent of departmental leadership and any other influence, regardless of who provides him with work, money maintenance and is a representative of the judiciary. It has been determined that the procedure for appointing an investigator should be similar to the appointment of judges.

It is concluded that the detectives of the NABU have a double legal status: firstly, they are the representative of the inquiry body, which carries out the system of the ODI in identifying and recording the corruption activities of those in power; And secondly, the status of the investigator conducting the preliminary investigation. The administrative-legal aspects of professional deformation of investigators and directions of their overcoming are revealed. The contents of the mechanism of the administrative and legal support of investigators as a legal system built on the basis of the norms of administrative law are revealed.

The directions of implementation in the domestic law-making of the provisions of the successful international and foreign experience of some member countries of the Euro-Atlantic community regarding a mixed departmental and centralized system of detection and preliminary investigation of criminal misconduct, with a specific assignment of investigative and investigative activities to the judicial branch, with a certain level of guarantees, are generalized and proposed. Their independence from the executive branch of government and full protection from criminal factors.

The amendments and additions to the Constitution of Ukraine, the Laws of Ukraine «On the State Investigation Bureau», «On the Judicial System and the Status of Judges», CUAO, and the CPC, regarding the determination of the administrative and legal status of the investigator as an integral element of the judiciary, are proposed. Administrative and legal measures to improve the efficiency of administrative and law enforcement activities of investigative bodies.

Key words: administrative and legal support, pre-trial investigation, independence, rights of the person, investigative activity, investigator, investigating bodies, judicial authority.